

Universitätsbibliothek Wuppertal

Mavricii Havptii opvscvla

Haupt, Moriz

Lipsiae, 1875

||

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-5425](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-5425)

II.

Promisi me aliquid dicturum esse de duobus aliis Catulli versibus. ac primum quidem negavi probari posse quod ab Iosepho Scaligero carm. 68, 91 (p. 64, 42) scriptum est *vae te*. leguntur ibi haec in codicibus,

*Nam tum Helenae raptu primores Argivorum
 Coeperat ad sese Troia ciere viros,
 Troia (nefas) commune sepulcrum Asiae Europaeque,
 Troia virum et virtutum omnium acerba cinis.
 Quae vetet id nostro letum miserabile fratri
 Attulit. hei misero frater adempte mihi,
 Hei misero fratri incundum lumen ademptum,*

et quae deinde sequuntur. ibi Scaliger scripsit *Quae (vae te) nostro letum miserabile fratri Attulit.* sed *σχετλιαστικόν*, ut recte appellat, illud *vae te* incommodum est postquam multo aptius praecesserat *nefas*, neque venustum esset si subito Troiam alloqueretur Catullus, nam sequitur statim cum gravi exclamatione pulcra fratris allocutio. praeterea distat a librorum depravatione et illud ipsum quod orationis concinnitas postulat litteraeque mendosae paene demonstrant non attingit. verum in emendando hoc versu etiam reliquos grammaticos operam perdidisse arbitror. duodecim, nisi etiam plures, propositae sunt coniecturae, quarum diversis de causis eadem pravitas est. nam ut praeteream quae quidam sine arte et nulla litterarum a libris traditarum ratione habita commenti sunt, veluti quod ex prima Aldi editione in non paucas transit *Quae nempe et nostro*, aliis contra aptam et poeta dignam cogitandi rationem peccatum est, quem ad modum Huschkius erravit cum scripsisse Catullum putabat *Quin etiam id nostro*: taceo enervatam *id* pronomine orationem, sed noluit profecto Catullus fratris sui mortem, quam in illa regione obierat, cum ingenti ad Troiam pugnantium strage tanquam quae gravior ac miserabilior esset comparare: alia sermonis legibus repugnant,¹ quale N. Heinsii inventum est,⁴²

mutet, damit *manere*, bevorstehen, nicht mit dem dativ verbunden werde, was bei dieser bedeutung allerdings nicht angeht. am erträglichsten ist noch mein *te ibi*; aber auch dies ist ganz unnütz. ich und überhaupt alle die ändern wollten haben den wald nicht vor bäumen gesehen. *manere* bedeutet hier gar nicht bevorstehen, sondern übrig bleiben, *quae tibi relinquatur vita*. — itaque cum Catulli carmina edidit ab omni mutatione abstinuit.]

Quaene etiam nostro: nam *quaene* in interrogatione locum habet diciturque cum quadam attractione pro eo quod est *eane quae*, atque hac ratione et Plautus Terentiusque non nunquam ita locuti sunt et Catullus *carm.* 64, 180 ss. (p. 48, 7 ss.), *An patris auxilium sperem, quemne ipsa reliqui Respersum iuvenem fraterna caede secuta? Coniugis an fido consoler memet amore, Quine fugit lentos incurvans gurgite remos?* denique versum pervertit recentior coniectura *Quae, vae, etiam nostro*, quam qui protulit non cogitavit in *vae* interiectione elisionem admitti posse plane nullam. itaque his et similibus commentis non emendatur carmen, sed pro futilibus substituuntur futilia. et tamen prope afuerunt a veritate qui in postremis mendosis litteris *et id latere etiã* putarunt: nam *etiam* paene requirimus. quod cum obscuratum esset depravatione, in ceteras quoque litteras labes sua sponte illata est. assumpto igitur *etiam* omnia hoc modo restituo,

Quare etiam nostro letum miserabile fratri Attulit.

concinnum mihi videtur *quare*: nam et hic apte et simpliciter, id est more Catulli, conecit orationem, et simul revertitur poeta ad antecedentem (v. 49 ss. p. 62, 3 ss.) consimilem fraternae mortis commemorationem, quem ad modum digrediendo et commode regrediendo totum carmen perficit. *) praeterea ne cui debile videatur *quare*, eodem vocabulo Catullus frequenter usus est. in recta oratione causalis coniunctio invenitur p. 1, 9, 4, 10, 8, 3, 12, 1, 18, 19, 20, 27, 23, 13, 30, 6, 37, 15, 48, 19, 54, 15, 62, 11, 66, 7, 30, 67, 15, 70, 14, 75, 3, 76, 13, [*carm.* 1, 8, 6, 15, 12, 10, 21, 12, 35, 7, 39, 9, 44, 16, 61, 26, 62, 16, 64, 192, 372, 68, 27, 147, 69, 9, 72, 5, 76, 10, 107, 3, 114, 5]: praeterea in interrogatione p. 13, 8, 71, 12, [*carm.* 23, 15, 89, 4.] atque in suspensa ex alio oratione p. 66, 21, 69, 19, 71, 14. [*carm.* 69, 1, 80, 1, 85, 1.]

Sed mirum plerisque et putidum videbitur quod addidi usum esse Catullum illo vocabulo. scilicet addidi hoc propterea quod observavi non eandem esse omnium poetarum in eius usu

*) [Edidit Hauptius Heinsianum *quaene etiam in scholis ita explicatum*. Nicolaus Heinsius *verbesserung quaene etiam* habe ich fãlschlich gemisbilligt und *quare etiam* vermutet, das angienge; aber Heinsius *verbesserung* ist viel besser und das richtige. denn *quine* ist nicht bloss gleich *isne qui*; sondern, da *ne* zuweilen gleich *nonne* ist, so ist *quine* auch so viel als *quidni qui* gleich *quippe qui*, z. b. Terentius Ad. 261 *illius opera, Syre, nunc vivo: festivum caput, Quine omnia sibi post putavit esse prae meo commodo.*]

consuetudinem. Lucretius quidem, qui in deligendis vocabulis saepe non magis quam Catullus a quotidiano sermone recessit, non raro dixit *quare*. similiter Horatius in sermonibus (1, 2, 77. 2, 3, 176) non abstinuit a causali *quare* in recta oratione posito pro eo quod est *propterea* (nam interrogationem et indirectam quae dicitur orationem hic non respicio), abstinuit in epistolis, atque in carminibus *quare* plane nusquam ab eo dil-⁴³ctum est. deinde apud Propertium, praeclarum poetam, sed qui inculto sermone non nunquam utitur, saepius invenitur, veluti 1, 5, 31. 9, 33. 19, 25. 3, 16, 7. 55. 24, 9. multo elegantior sermo est Tibulli: itaque *quare* nunquam dixit, sed Lygdamus dixit 4, 49. similiter *etenim*, quod Lachmannus animadvertit, Tibullus prosae orationi reliquit, usurpavit Lygdamus 4, 14. non multum differt a Tibullo Vergilius, apud quem tantum quinquies, si bene memini, *quare* invenitur, sed in eadem dicendi formula, *Quare agite* ge. 2, 35, Aen. 4, 627. 7, 130. 8, 273, *Quare age* 7, 429. manifestum est autem in frequenti formula excusationem positam esse multiplicem. veluti in carmine ad Calpurnium Pisonem nullam inveniri elisionem accurata observatione docuit Carolus Lehrsius quaest. ep. p. 305, nisi quod semel v. 259 illud *Quare age* apparet. nam quod idem Lehrsius ad elisionem refert *neesse est* v. 14, nulla est elisio, sed inclinatur verbum et abiecta vocali littera cum antecedente vocabulo coniungitur, *neessest*. exile monitum, fateor: sed non caret tamen utilitate. nisi enim antiquam hanc *est* inclinandi rationem tenemus, videbitur Lucretius genitivi casus in *ai* exeuntis ultimam litteram elisisse in his verbis 3, 624, *si immortalis naturae animae est*: sed imperite ita scribitur pro eo quod posuit *animaist*. nam quod eiusdem libri tertii v. 375 legitur *Nam quom multo sunt animae elementa minora*, scripsisse videtur poeta *animae* cum hiatu, Lucretii quoque carmen non adverteretur regulae a Naekio demonstratae. sed etiam a formula illa dicendi *Quare age*, *Quare agite* plane abstinuit Ovidius*) nam etsi in recta interrogatione habet *quare* her. 17, 428. 21, 455, am. 2, 5, 8, a. a. 2, 531, met. 2, 664, fast. 1, 449, trist. 2, 286, et suspensum ex alio her. 3, 115. 15, 5. 21, 209. rem. 161. 693, met. 2, 542. 4, 285. 14, 316, fast. 3, 259. 725. 771.

*) [Ovidio Hauptius quamvis dubitans epistulas adscripsit donec Lachmannus ei rationes suas persuasit.]

4, 145. 357. 878. 942. 5, 334. 6, 475, trist. 2, 294. 3, 3, 4. 5, 1, 61, ex P. 2, 9, 23, tamen causali *quare* pro eo quod est *propterea* nunquam usus est, sed praetulit ergo, ut Horatius et Vergilius, utpote quod minus ieiunum erat forma et significatione. hinc efficitur non recte obtemperatum esse N. Heinsio ep. ex P. 3, 1, 65 *Quare* scribenti ex uno libro, cui pauci accedunt, cum in plerisque oratio sic procedat rectissime, *Utque favere reor*
 44 *plures virtutibus istis, Sic tua non paucae carpere facta¹ volent. Quarum tu praesta ne livor dicere possit 'Haec est pro miseri lenta salute viri.'* in interrogatione et ubi suspensum erat ex alia orationis parte *quare* devitari non potuit, quoniam *cur*, brevior eiusdem vocabuli forma, versui non semper satisfaciebat.

Alter Catulli versus de quo quae commentatus essem me prolaturum antea professus sum in elegia Callimachia legitur (carm. 66, 57 ss. p. 58, 49 ss.). narratur ibi struthiocamelus Veneris Arsinoes ales equus (nam haec expedit Vincentius Montius) sustulisse votivam Beronices*) comam et in deae gremio collocasse. deinde sic pergitur

*Ipsa suum Zephyritis eo famulum legarat,
 Graia Canopiis incola litoribus.
 Hi dii ven ibi vario ne solum in lumine caeli
 Ex Ariadneis aurea temporibus
 Fixa corona foret, sed nos quoque fulgeremus
 Devotae flavi verticis exuviae,
 Uvidulum a fluctu cedentem ad templa deum me
 Sidus in antiquis diva novum posuit.*

quorum versiculorum tantummodo tertium menda continere existimo. nam *Graia* praeclare scripsit Lachmannus, alia Itali bene correxerunt. existimo enim ubi libri partim *Viridulum* partim *Vindulum* habent verissime eos *Uvidulum* scripsisse.**)

*) [Significabat ita *Hauptius*, traditam esse *Beroniceo* non *Bereniceo* 68, 8, abstinuit tamen in editione a forma plebeia, rationesque in scholis hasce attulit: auf *Beroniceo* führt die entstellung der handschriften und die nachahmung dieses verses in der lateinischen anthologie 3, 472, 8. Niebuhr kl. schr. 1, 237 bemerkt dass *Βερονίχη* eine makedonische form sei. diese vulgärform ist häufig in den handschriften, griechischen wie lateinischen, und sie ist im namen *Veronica* erhalten. aber Callimachus brauchte sie gewiss nicht in seinem gedichte (sie ist auch bei dem scholiasten zum *Aratus* 446 nicht überliefert), und schwerlich *Catullus*.]

***) [Edidit *Hauptius* ex eorundem coniectura *uvidulam* a *fletu*.]

sidus recte dicitur, etsi interpositum est feminino genere *cedentem me*. praeterea deminutive dictum *uvidulum* cum consuetudine Catulli admodum congruit. afferam omnia, non pauca numero, deminutiva adiectiva quibus Catullus usus est, haec, *albulus* p. 15, 18, [*carm.* 29, 8], *aridulus* 52, 23, [64, 316], *aureolus* 1, 26. 34, 24, [2, 41. 61, 167], *eruditulus* 28, 12 [57, 7], *floridulus* 35, 17, [61, 193], *frigidulus* 46, 18, [64, 131] quod a Catullo sumpsit simius eius in Ciri 251. 348, *imulus* 14, 2, [25, 2], *integellus* 9, 24, [15, 4], *lacteolus* 27, 23, [55, 17], *misellus* 2, 13. 18, 26. 24, 10. 24, 9, [3, 16. 35, 14. 40, 1. 45, 21], *molliculus* 10, 13. 17, [16, 4. 8], *mollicellus* 44, 10, [25, 10], *pallidulum* adverbialiter dictum 55, 28, [65, 6], *parvulus* 36, 10, [61, 216], *perlucidulus* 66, 24, [69, 4], *tenellulus* 11, 8, [17, 15], *turgidulus* 2, 15, [3, 18], *turpiculus* 21, 20, [41, 3], *vetulus* 14, 19, [27, 1], tum, quorum paulo diversa ratio est, *tinnulus* 29, 23 [61, 13] et quod saepius dixit *tremulus*. in illo autem mendoso versiculo libri partim habent quod supra posui, partim *Ni dii ven ibi vario ne*, partim *Hi dii ven ibi vario ve*, in Dati codice *ven* omissum est spatio¹ relicto. quibus coniecturis emen-
 15
 dationem moliti sint homines docti enarrare nihil attinet: nam frustra laborarunt, ut recte Lachmannus omnia eorum commenta pari silentio praterierit. equidem abhinc annis compluribus suspicatus sum scripsisse Catullum *Siderei vario ne solum* et quae sequuntur, videbaturque mihi hoc adiectivum esse aptissimum. quare non mediocriter in hac opinione confirmabar, cum vidi paene similiter conicere eum virum cui in arte nostra plurimum tribuere soleo. nihilo tamen minus ista coniectura videtur non posse probari. neque enim attentandum esse existimo *ibi*, Catullianum, ut vidimus, vocabulum et ut oratio cohaereat necessarium: nam nisi *ibi* poeta scripsisset, copulativam coniunctionem posuisset. itaque tantum circa has litteras *Hi dii ven* divinando versari debemus. in quarum extrema parte latere mihi videtur genitivi alicuius *ei* id est *i*, quem ad modum *carm.* 22 (p. 12, 8) pro plurali *novei* scriptum est in libris *novem* aut *nove* et similiter alia apud Catullum non pauca. quaerendum est autem adiectivum aliquod quod ad caelum recte pertineat, quale illud erat *siderei*. quae cum ita sint, invenisse mihi videor aptum et antiqua litterarum forma codicum mendis satis simile vocabulum. scripsisse enim puto Catullum

Arduei ibi vario ne solum in lumine caeli.

similiter *arduus aether* dictus est ab Ovidio met. 1, 451 et ex P. 2, 8, 61, nec multum differt inter haec et *ardua astra* Vergilii Aen. 12, 892, quem cur potius novasse hunc vocabuli usum credam quam ab antiquiore poeta sumpsisse nihil video causae. denique cum altitudinem caeli Catullus commemorat, vocabulo utitur minime supervacaneo, sed simul in additam caelo comam Beronices verborum magnificentia redundat.

III

Tres emendare studui Catulli versiculos, et ita quidem omnes ut productam litteram vocalem cum brevi concurrere facerem, *te ibi, quare etiam, ardui ibi*, minus eleganti, ut apparet, elisione. verum tamen hunc insuaviorem sonum non officere coniecturarum probabilitati facili negotio ostendi potest. in qua demonstratione simul exponam qualem aliorum poetarum ⁴⁶ in hoc genere elisionis consuetudinem fuisse animadverterim: sed tragicos comicosque poetas antiquos propter idoneas causas ab hac quaestione excludam. in herois igitur qui supersunt versibus Ennii quod semel tantum eius modi elisio inveniri videtur, in illo versu quem cum aliis Gellius servavit 20, 10 (legitur apud Merulam l. 8 v. 33 [*v. 275 Vahl.*]), *Miscent inter sese inimicitias agitantes*, utrum casui an arti cuidam poetae attribui dubito. Lucilius in leviori satirarum genere hanc elisionem sive rectius *συνεμφώνησιν* evitare non curavit. ut quam brevissime exempla proferam in libris fragmentisque indicandis Dousae numeros ascribere satis habeo. dixit igitur in incerto satirarum libro fr. 12 *Ergo oculis*, 34 *Uno oculo*, tum *Porro homines* 3, 8, *Galloni es homo* 4, 1, *Odi hominem* 4, 11, *Quo mea habeam pacto* et *Quando in eo numero* 5, 1, *Hyacintho hominem* 7, 7, *intro aliud* et *longe aliud* 9, 12, *Numi opus* 9, 20, *damnati alii omnes* 11, 2, *visuri alieni* 15, 5, *Scito etenim* 30, 5, *te asinumque* 30, 25, *Lanae opus* 30, 43. neque tantum in altera dactyli syllaba vocales litteras ita coniunxit, sed etiam in tertia, ubi eius modi *συνεμφώνησις* magis molesta est: dixit enim *sectatori adeo* inc. 6, *Ceteri item* 2, 1, *asperis Athones* 3, 6, *corpore honestum* 3, 16, *divortio aquarum* 8, 3, *improbae ineptae* 30, 1. in Ciceronis versibus semel tantum istius modi *συνεμφώνησιν* reperio, Ar. 87 *At propter se aquila ardenti cum corpore portat*, ut elegantiae